

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет філології та журналістики

ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ СТУДІЇ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ВИПУСК 7

Луцьк
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
2017

Рекомендувала до друку вчена рада
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 17 від 20 листопада 2017 року)

Л 59 **Лінгвостилістичні студії** : наук. журн. / [редкол. : С. К. Богдан (голов. ред.) та ін.]. –
Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. – Вип. 7. – 208 с.

У виданні подано статті про особливості поліфункційного статусу української мови в синхронії та діахронії, мовностилістичні домінанти текстів різних функційних стилів і актуальні проблеми сучасної лінгвоперсоналогії.

Видання призначене для мовознавців – наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів філологічних факультетів.

Журнал є науковим виданням України, зареєстрованим у Державній реєстраційній службі України як друкований засіб масової інформації (серія КВ № 20841-10641Р від 08. 05. 2014)

*Наукове фахове видання
Затверджено наказом МОН України від 16.05.2016 № 515*

Редакційна колегія:

Богдан С. К., кандидат філологічних наук, професор, головний редактор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

Аркушин Г. Л., доктор філологічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

Бабич Н. Д., кандидат філологічних наук, професор (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича).

Бартмінський Є., доктор габілітований, професор (Республіка Польща).

Данилюк Н. О., доктор філологічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

Єрмоленко С. Я., доктор філологічних наук, член-кореспондент, професор (Інститут української мови НАН України).

Костусяк Н. М., доктор філологічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

Лендєлова В., кандидат філологічних наук (Карлів університет у Празі, Чеська Республіка).

Мареш П., доктор габілітований, професор (Карлів університет у Празі, Чеська Республіка).

Мацько Л. І., доктор філологічних наук, професор, академік НАПН України (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова).

Межов О. Г., доктор філологічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

Мірченко М. В., доктор філологічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

Моклиця М. В., доктор філологічних наук, професор (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

Скаб М. В., доктор філологічних наук, професор (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича).

Сологуб Н. М., доктор філологічних наук, професор (Національна музична академія ім. П. І. Чайковського).

Струганець Л. В., доктор філологічних наук, професор (Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка).

Тарасюк Т. М., кандидат філологічних наук, доцент, відповідальний секретар (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

ЗМІСТ

Аркушин Григорій	
Західнополіські вставні слова для привернення уваги співрозмовників	8
Богдан Світлана	
Регулятиви <i>сад</i> і <i>квіти</i> в епістолярних текстах Лесі Українки	14
Голоюх Лариса	
Наративний синтаксис прозових текстів Є. Пашковського	32
Грицевич Юрій	
Діалектна лексика у фольклорі канадських українців першої хвилі еміграції	42
Дзера Оксана	
Джерела національних перекладів Святого Письма: англо-український контекст	51
Заєць Валентина	
Стилістичні функції конверсії в українських періодичних видаваннях ХХІ ст.	61
Касянчук Наталія	
Синонімія в польській екологічній термінології	71
Костюк Юлія	
Афіксальне словотворення суспільно-політичної неолоксії	78
Кузьмич Оксана	
Синтаксичні анормативи в молодіжному мовленні (на матеріалі складнопідрядних речень)	85
Локайчук Світлана	
Термінологічні питання в публікаціях академіка Агатангела Кримського	91
Микитюк Оксана	
Персоналізація текстового простору Дмитра Донцова (аспект опозиції)	101

Омельковець Руслана

Фітономени як засіб увиразнення текстів Володимира Лиса 112

Павленко Лариса

«Києво-Печерський патерик» як джерело пізнання мовної картини світу давніх українців 120

Приймачок Оксана

Синонімія, дублетність та варіантність в українській літературознавчій терміносистемі 127

Скорук Ірина

Малопродуктивні моделі прізвищ в антропоніміконі м. Луцька 136

Струганець Юрій

Футбольна лексика української мови у спеціальній сфері функціонування 146

Струс Мирослава

Мовний етикет дружньо-товариського листування Василя Симоненка 155

Тарасюк Тетяна, Снітко Анна

Лексема *присяга* та її синоніми в лексикографічних джерелах 165

Фаріон Ірина

Ідіостиль Івана Пулюя крізь призму динаміки мовної норми (за листами мислителя) 176

Яворський Андрій

Східнополіська говірка в романі Володимира Дрозда «Листя землі»: фонетичний рівень 184

НАУКОВА ХРОНІКА**Левчук Ірина**

III Міжнародна наукова конференція «Лінгвостилістика XXI ст.: стан та перспективи розвитку» (м. Луцьк, 2–4 вересня 2017 року) 190

Відомості про авторів 194

Інформаційний лист (вимоги до оформлення статей у науковому журналі «Лінгвостилістичні студії») 196

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ КОНВЕРСІЇ В УКРАЇНСЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ ХХІ СТ.

У статті визначено стилістичні функції взаємопереходів слів з одного лексико-граматичного складу в інший на матеріалі сучасних українськомовних періодичних видань. Доведено збагачення словникового запасу внутрішньомовним ресурсом, зокрема засобами конверсії. Указано частовживані переходи лексем. Виявлено багаточастотність використання в текстах періодики субстантивації. У межах аналізованих субстантивів виділено дві категорії лексичних одиниць, що називають осіб або знеособлені предмети. Виокремлено групи маловживаних субстантивів. Проаналізовано частотність послуговування вербалізованими іменниками в текстах ЗМІ. Розкрито ступені процесу вербалізації іменників. Визначено продуктивні форманти для морфологічного набуття іменниками ознак дієслова. На основі аналізу мови публіцистичного стилю зафіксовано приклади вживання лексем, що властиві різним стилям. Підтверджено прикладами вживання прономіналізації, ад'єктивації, адвербіалізації. Зазначено приклади малочастотних переходів лексем, що підтверджують тексти періодичних видань.

Ключові слова: публіцистичний текст, конверсія, субстантивація, адвербіалізація, ад'єктивація, прономіналізація, вербалізація.

Постановка наукової проблеми та її значення. Зростання ролі ЗМІ в житті українського суспільства зумовлене потребою володіти інформаційною продукцією, що має широкий діапазон повідомлень про когось або щось і вирізняється експресивністю дібраних мовних одиниць. Загальновідомо, що в останні десятиліття основним постачальником лексем до медійного дискурсу став словотвір, зокрема його морфолого-синтаксична ланка неморфологічної деривації (конверсія), що здебільшого забезпечує номінування процесів, дій, явищ, а головне – маркує суб'єктів-учасників суспільно-політичних, комерційних та інших змін сучасної української державності.

Як правило, взаємопереходи денотатів з одних лексико-граматичних класів до інших не лише посилюють стилістичні процеси в дискурсі періодики українськомовного сектору, а й забезпечують об'єктивність, оригінальність у доборі містких продуктованих моделей словоформ.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Сучасна лінгвоукраїністика має численні розвідки, що фіксують особливості слововислову періодики, динаміку мовних норм у дискурсі медійного тексту. Матеріали періодичних видань стали підґрунтям для проведення низки досліджень, що охоплюють історичний аналіз стану розвитку мови початку ХХІ ст. [7]. В останні десятиліття увага дослідників була зосереджена головню на кодифікації новотворів, що набули поширення в практиці мовлення

української медійної сфери. К. Г. Городенська розробила рекомендації, що чітко обґрунтовують вибір правописних норм з урахуванням викликів часу [3]. Мовознавці Т. М. Возний, О. Д. Пономарів, Л. І. Мацько розкрили стилістичні можливості словотвору [1; 8, с. 131–132; 6, с. 48], наголошували на проникненні до публіцистичного інших стилів, зокрема й розмовного [7]. О. А. Стишов дослідив інноваційні входження в українськомовну сферу ЗМІ, виявив продуктивні способи творення моделей лексем, обґрунтував чинники нововходжень [9]. Учені-лінгвісти визначили причини та фактори змін у дискурсі періодики, проаналізували словотвірні структури новітніх дериватів [4; 5; 9].

Водночас не можна применшувати внутрішньомовного словотвірного потенціалу, зокрема перехідних явищ, що слугують, на думку Т. Л. Хомич, «базою для зміни семантичної та граматичної природи слів і словосполучень» [10, с. 96]. Усебічне переосмислення стилістичних властивостей словотвору, зокрема трансформаційних процесів, розкриває можливості для посилення впливу конверсії на особливості та манеру продукування текстів періодики.

Як бачимо, роль конверсії, зокрема її видів, у сучасній періодиці є малодослідженим питанням україністики з огляду на визначення впливу перехідних процесів на стилістичні засоби публіцистики для передання читачеві почуттів, настроїв героїв, їх розповідної манери.

Мета і завдання статті полягає в тому, щоб описати стилістичну позицію лексико-граматичних взаємопереходів у текстах українськомовного сектору, підтвердити прикладами з сучасних періодичних видань стилістичні функції конверсії.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Стилiстичне функціонування денотатів змушує змінювати граматичну природу семантики лексем для набуття нової, пов'язаної насамперед з виконанням синтаксичної ролі. Тексти сучасних періодичних видань експлікують взаємопереходи лексико-граматичних класів, що посилюють експресивність висловлювання, надають текстові довершеності.

Фактографічним підґрунтям розвідки стали похідні деривати, що відібрані методом фрагментарної вибірки з текстів засобів масової інформації, зокрема інтернетівських видань, періодики різної тематики та суспільно-економічного спрямування, що належать до центральних видань (2000–2018 рр.): «Вголос», «Літературна Україна», «Слово Просвіти», «Українська правда» «Народна армія», «Культура і життя», «Україна молода», «Молода Україна», «Сільські вісті», журнал «Спільне», а також регіональних – «Волинська газета», «Нова Тернопільська газета», «Магістраль», «Слобідський край», «Сільський час».

В аналізованих виданнях останніх двох десятиліть відстежуємо зростання продуктивності неморфологічних способів словотворення. Зокрема це стосується морфолого-синтаксичної деривації, або конверсії. Характерною особливістю публіцистичних текстів є активізація переходів

слів з одного лексико-граматичного класу до іншого, зокрема субстантивзації, що зумовлено потребою працівників медійних структур привернути увагу читача назвами постійних рубрик, заголовками статей, наприклад: **Незабутні** («Слово Просвіти»); **Мертві свідчень не дають** («Сільські вісті», 24.07.2003); **Голодний ситого не розуміє** («Сільські вісті», 08.07.2004); **У результаті здійсненого співробітниками СБУ комплексу заходів підозрюваний, що <...>, був заарештований та доставлений до Генпрокуратури України** («Сільські вісті», 24.06.2004). Відстежуємо приклади вживання субстантива **аграрний** замість назви закладу, що підтверджує проникнення розмовного стилю до мови публіцистики. Пор.: **Музей Харківського аграрного** («Сільський час», 17.03.2000). Похідний дериват **аграрного** виник від твірного іменника **аграрії**, проте під дією позамовних чинників, зокрема мови побуту, універбалізувався і став субстантивом-універбатом. Цілком погоджуємося з М. А. Навальною, що такі лексеми є місткі, а «конденсація в одному дериваті кількох функцій призводить до тісного, нерозривного зв'язку розуміння його значення з контекстом, бо мотивація таких утворень за межами контексту є різною» [7, с. 158–165].

У регіональній періодиці подекуди натрапляємо також на заголовки з субстантивами, що допомагають читачеві зрозуміти не лише тематику пропонованого матеріалу, а й привернути увагу суспільства до порушеної автором соціальної проблематики, наприклад: **Неповнолітня не хотіла народжувати, Скупий платить двічі** («Нова Тернопільська газета», 06.12.2000); **Уряд працює на майбутнє** («Слобідський край», 05.08.2000).

Семантика субстантивів публіцистичного стилю має таку місткість у переданні зображуваного, що забезпечує всебічну характеристику особини або знеособленої лексичної одиниці. Тому аналізовані денотати групуємо на дві категорії: 1) субстантиви-індивіди; 2) неперсоналізовані субстантиви.

Поширеною у мові ЗМІ є перша категорія субстантивів-індивідів, що маркують осіб за різними ознаками (віком, статусом, станом, соціальним рівнем), на зразок: **безробітні, біло-голубі, ведучі, виступаючі, госпіталізовані, голодний, дислоковані, живі, зелені, люстровані, майбутнє, молодий, підозрюваний, підготовлені, підлеглі, покривджені, поранені, потерпілий, синьо-жовті, скупий, старий, хворий тощо**. Пор.: **Тож з великої маси достойних намагалися відібрати найбільш підготовлених** («Молода Україна», 22.09.2000); **«Визначаються умови укладення договорів страхування цивільної відповідальності, порядок відшкодування потерпілим, вимоги до страховиків»** («Сільські вісті», 04.10.2001); **Один з «нашоукраїнців», народний депутат, добалакався до того – біля Івана Франка, до генія якого не дотягнутися нікому з живих! – що поставив в один ряд з Шевченком і Франком... Ющенко!** («Сільські вісті», 02.09.2003); **У керівництві країни дедалі частіше чути висловлювання щодо потреби збільшити число дислокованих** («Сільські вісті», 26.02.2002); **Нині діє громадська організація «Норд-Ост», яка вимагає незалежного розслідування**

тих подій і компенсації родичам **загиблих і потерпілим** («Сільські вісті», 19.08.2003); А Вам, дорогі сільськовістяни, доземний уклін за те, що ріжете правду-матку й обстоюєте всіх **покривджених** («Сільські вісті», 24.07.2003); **Пораненим** допомагає арттерапія («Народна армія», 05.12.2016). Частотністю вживання авторами текстів публіцистики позначені деривати *вчені, знайомі, майбутнє, молоді, рідні, старе, хворі*. Давно помічено експресивність вищезгаданих лексем, що досягається шляхом втрати граматичних ознак прикметника, дієприкметника і набуття характеристики індивіда за віком, рівнем освіти, ступенем родинних зв'язків, станом здоров'я. Пор.: У **вченого** занедужав син, і лікар призначив якнайчастіше поїти **хворого** гарячим молоком» («Сільські вісті», 03.01.2007); **Стан** здоров'я **госпіталізованих** оцінюється як тяжкий («Сільські вісті», 24.07.2003); А роботи тут знайдеться і **молодим**, і **старим** («Сільські вісті», 04.08.2005).

Окрім загальновідомих персоналізованих субстантивів, у дискурсі періодичних видань відстежуємо нововходження, що стали маркувати результати демократизації суспільства, розвиток суспільних політичних сил. Такі деривати номінують осіб за належністю до політичних партій, блоків, окремих угруповань, наприклад: *біло-голубі, біло-сердечні, зелені, люстровані, помаранчеві*. Пор.: <...> уже на вечірньому засіданні **біло-сердечні** ніби й нічого не сталося – на своїх робочих місцях й у єдиному пориві з **біло-голубими** підтримують провладний закон про вибори народних депутатів («Вголос», 18.11.2011, ефір: 2.04); Втім, у судах уже перебуває 1300 скарг **люстрованих** та тих, кому це загрожує, чиновників («Сільські вісті», 11.10.2016).

В аналізованих публіцистичних дискурсах відстежуємо другу, менш численну групу неперсоналізованих субстантивів, що мають широке застосування в розмовному стилі для номінації знеособлених індивідів (*загиблі, мертві, полеглі*), предметів, на які спрямована дія або стан (*вільним, випускний, вихідні, запланованого, нове, побаченого, почутого, прочитаного, швидка*). Пор.: Десятки тисяч **загиблих** та калік стали жертвами так званого «руськава міра» на Донбасі та Луганській областях («Літературна Україна», 12.01.2017); Син **полеглого** фронтовика і вчительки початкової школи сам [Анатолій Погрібний] згодом починав педагогічну роботу в сусідньому селі, селі Павла Тичини («Слово Просвіти», 1-11.2017). Прикметно, що автори періодичних публікацій не занижують ролі неперсоналізованих субстантивів, а навпаки – надають перевагу маркуванню абстрагованих понять, що позначають давні реалії, сучасні події або й уже не нові предмети. Закріплюється транспозиція субстантивів завдяки виконанню в реченні синтаксичних функцій підмета, прямого додатка, однак сталими залишаються морфологічні категорії. Пор.: **Старе** проти **нового** («Нова Тернопільська газета»; 04.10.2000); Повертаючись до **надрукованого** («Нова Тернопільська газета»; 06.12.2000);

Яке тут **майбутнє** може зародити сучасна молодь? Нове **майбутнє** дарує день («Сільські вісті», 04.10.2001).

Меншою частотністю позначене вживання денотатів **гробові**, **радіаційні** для маркування адресності соціальних виплат, що здійснює держава громадянам. Пор.: <...> **постанова Кабміну про виплату чорнобильцям 2,10 «гробових»** суперечить відповідному закону України, <...> («Волинська газета», 13.05.2016); Я вже ось одержав свою **максимальну трудову пенсію – 158 гривень (включаючи й «радіаційні»)** («Сільські вісті», 24.07.2003).

Тексти періодичних видань широко ілюструють вербалізацію, тобто транспозицію іменників в дієслова, що має три ступені (морфологічний, синтаксичний, семантичний). Серед продукуваних у ЗМІ лексем зафіксовано найбільш поширену морфологічну вербалізацію, що має декілька типів.

Поширеним у текстах ЗМІ є тип похідних дериватів, які мають семантику здійснювати певний процес, провадити діяльність, названу твірною іменниковою основою. Стилістично виправданим у мові текстів періодичних видань є використання дериватів, продукуваних сполученням різних основ іменників з українським формантом **-ува-**. У такий спосіб відбувається завершальний етап морфологічного переродження в дієслово, проте семантика похідної одиниці має тісний зв'язок з основою іменника. Пор.: У Харкові **експериментували**, писали вірші й маніфести, у Харкові **спалахували** найдраматичніші дискусії <...> («Літературна Україна», 20.11.2014); Не пройшло і трьох століть, як у Галицько-Волинських літописах уже **фігурували** назви давніх бойківських поселень («Літературна Україна», 15.06.2017).

Зауважимо, що тексти ЗМІ поповнюються вербалізованими похідними дериватами, як зауважує О. А. Стишов, «на базі іншомовних основ іменників», наприклад: **тираж – тиражувати**, **експеримент – експериментували**, **номінація – номінуватися**, **комуна – комунізується** [9, с. 194]. Пор.: Довженко мало-помалу **вщерть комунізується**, можна сказати, у вищиваній сорочці з багряним партквитком біля серця («Літературна Україна», 17.12.2015).

Окрім запозичених іменникових основ, також відстежуємо власне українські основи, на зразок: **ворог – ворогувати**, **кермо – кермувати**. Пор.: Ми не хочемо **ворогувати** не лише з Московським патріархатом, – сказав патріарх Філарет, – а хочемо жити у мирі й злагоді з усіма православними церквами («Слово Просвіти», 7–13.12.2017); А чи саме Куделя **кермував**, чи хто? («Слово Просвіти», 1–11.01.2017).

Численна група вербалізованих іменників має семантику «бути тим, хто позначений твірною основою», наприклад: **адміністратор – адмініструвати**, **вчитель – вчителювали**. Пор.: На час мого народження батьки **вчителювали** в селі Деревка Онуфріївського району Кіровоградської області, де, до слова, головою районного відділу освіти, а

потім директором славнозвісної школи в Павлиші був В. Сухомлинський; Інші тролі мусили **адмініструвати** шість різних акаунтів у Фейсбуку та щодня робити по 50 твітів на десяти різних акаунтах у Твітері («Літературна Україна», 23.11.2017).

У текстах засобів масової інформації характеристику дії надають вербалізовані деривати, що експлікують семантику «роду занять, ставлення до когось чи чогось, що триває упродовж певного часу». Пор.: У першій залі **експонуються** роботи, що відображають особисту історію митця, нерозривно пов'язану з його оточенням і рідним містом: екслібриси й офорти, створені для друзів і знайомих <...> («Літературна Україна», 23.11.2017); Обою [Т. Шевченка, В. Стуса] **поцінують** не лише як поетів, а й як борців за зневажені людські права й національну гідність; Члени журі не можуть **номінуватися** на здобуття премії («Літературна Україна», 11.01.2018). Зауважимо, що на сьогодні спостерігається тенденція до зростання продуктивності такого типу вербалізації.

У сучасній періодиці помітно активізувалися деривати з іншомовними коренями, що вказують на різні процеси фінансово-економічної та комерційної діяльності, наприклад: **лобіювати**, **оподатковувати**, **спонсорувати**, **комерціалізує**. Пор.: Список, кого можна лобіювати великий: від Президента, Кабміну та ВР – до депутата сілради («Українська правда», 02.06.2011); Чергове зростання тарифів: чи повинне населення спонсорувати «Нафтогаз України» і якою має бути ціна на газ? («Спільне», 02.06.2011); Така ситуація [висока вартість стендів] надмірно **комерціалізує** Форум, звужуючи простір для молодшої літератури, аматорських видавничих проєктів («Літературна Україна», 15.09.2016); У Тернополі готові **профінансувати** перевезення праху Олександра Олеся з Чехії та перепоховання його на території міста («Україна молода», 5-6.01.2017).

Помітно зростає продуктивність вербалізованих дериватів, що походять від усічених іменникових основ, на зразок: **компенсація** – **компенсувати**, **імпровізація** – **імпровізувати**. Пор.: Свої банки урядовцям та олігархам **компенсували** все, а за цінні папери виплатили трьохсотенні проценти небаченого у світі «навару» («Сільські вісті», 24.06.2004). Високу активність цього типу вербалізації помічено було наприкінці минулого століття [9, с. 195].

Інший тип переходу іменника в дієслово відбувається не лише завдяки суфіксам, а й префіксів, які, на думку Т. А. Коць, виступають «основними конкретизаторами змісту таких похідних» [5, с. 167]. Серед продуктованих дериватів виділяємо ті, що вказують на завершальний етап дії, на зразок: **приятель** – **заприятелював**, **тираж** – **розтиражсував**. Пор.: <...> київським студентом Анатолій Погрібний **заприятелював** з видатним подвижником українських справ Борисом Антоненком-Давидовичем («Слово Просвіти», 1-11.01.2017). Стилістично маркує

виразність дії префікс *ви-*, зокрема в заголовках періодичних видань: *Викоріняють хабарництво* («Сільські вісті», 11.10.2016).

Зауважимо, що тексти публіцистичного стилю експлікують похідні вербалізовані деривати, які належать не лише зазначеному стилю, а й, зокрема, розмовному або художньому. Взаємопроникнення стилів зумовлене прагненням авторів уникати обмежень, вийти за рамки літературної норми мови публіцистики, щоб донести читачеві оцінку дії, динамічність процесу, що, на думку М. А. Навальної, надають «писемній формі публіцистичного стилю розмовного характеру» [7, с. 146]. Пор.: *Сьогодні вартість «Тукано», який «відбарабанив» чотири живних сезони, – 1,87 мільйона гривень, а тут новенька машина, та ще й повністю з німецьких комплектуючих* («Сільські вісті», 11.10.2016).

Частково корпус вербалізованих іменників мови публіцистики поповнюється менш продуктивними дериватами з формантами *о-+при-+и-*, що вказують на поширення завершеної на момент мовлення дії, які М. А. Навальна називає «стилістично нейтральні дієслова мовлення»; наприклад, *оприлюднили* [7, с. 145]. Пор.: *Кандидати на посаду директора оприлюднили своє бачення плану розвитку на 1 рік та 5 років* («Слово Просвіти», 02.06.2011).

Помітно зростає продуктивність уживання інтернаціонального префікса *де-*, що вказує на відкидання якоїсь дії, позбавлення від чогось, на зразок: *декриміналізувати*. Пор.: *Учора на ранковому засіданні Верховної Ради, витираючи скупі чоловічі сльози й театральню тупаючи ніжкою з приводу тюремних переслідувань свого лідера й впертого небажання влади декриміналізувати «бідну Юлю»* («Вголос», 18.11.2011, ефір: 2.04).

Вербалізовані деривати з формантами *-ізува/-изува* помітно втрачають книжний характер і надають новотворам семантики «зробити щось, досягти того, що назване твірною основою», на зразок: *Україна – українізувати*. Пор.: *Цікаво, чи ходять полтавські можновладці вулицями рідного міста і чи не виникла у них думка українізувати наше досить популярне серед туристів місто?* («Слово Просвіти», 21–27.12.2017); *Викрадення і зволікання з розслідуванням з боку влади паралізували Рух як партію і якоюсь мірою знеструмили суспільний рух* («Літературна Україна», 15.06.2017); *Скульптор Микола Бібик творчо матеріалізував цей пам'ятник* («Слово Просвіти», 1–11.01.2017); <...> *Кобзар викристалізував українську мову* <...> (СП, 19–25.01.2017). Продуктовані деривати інформують про якість виконуваної дії, надають оцінку характеристику суб'єктові-виконавцю.

Синтаксична вербалізація забезпечує набуття ознак дії, що реалізуються в реченнях різножанрових текстів. Пор.: *Фестиваль справді вдався розлогим і незабутнім* («Літературна Україна», 17.12.2015); *Зараз здається майже неймовірним, але цей мудрий, білий, як сирина, пастир колись був молодим* («Літературна Україна», 15.06.2017); *І хоч життя було нелегким, донька [Ганна Чубач] сприймала його у світлих кольорах:*

любила малювати, співати, вигадувала казки («Літературна Україна», 28.01.2016).

У мові сучасної періодики відстежуємо ад'ективацію дієприкметників. Набуття категоріального значення прикметника відбувається за допомогою форманта **-альн-**. Похідні деривати експлікують характеристику предмета за дією. Цілком погоджуємося з думкою Т.А.Коць, яка називає такі словотвірні моделі «стислими сконденсованими одиницями» [5, с.152]. Пор.: *Чітке його виконання повинно забезпечити підвищену увагу до засобів вимірjuвальної та випробувальної техніки, яка <...>, що готуються до такої діяльності* («Магістраль», 16.07.2002); *За словами представника Білого дому Арі Флейшера, поїздка матиме «ознайомлювальний характер»* («Сільські вісті», 04.10.2001); *[Вода з підземного озера] має протизапальну, знеболювальну, спазмолітичну дію* («Слово Просвіти», 7–13.12.2015).

В аналізованих матеріалах текстів засобів масової інформації помітне вживання числівників *один* і *два* в значенні займенників. Численні приклади конверсії названих числівників пов'язані з набуттям граматичних категорій займенника (*хтось*, *інший*, *будь-хто*, *якийсь*, *якомусь*, *якогось*), які співвідносяться іноді з прикметником або іменником. Відповідно в реченнях виконують синтаксичні функції головних членів речення або другорядних. Тоді як числівник «нуль», прономіналізуючись, виконує в реченні функцію додатка. Пор.: *Ще одним рятівним кругом, кинутим вкладником банку «Україна», мав стати законопроект «Про подолання кризового стану акціонерного комерційного агропромислового банку «Україна»; Одна з його авторів Н. Вітренко, представляючи колегам колективний труд, полум'яно доводила, що мета його – унеможливити подібне банкрутство-розкрадання інших банків* («Сільські вісті», 04.10.2001); *Один каже – двадцять один, другий – двадцять три, депутати порахували і кажуть, що не більше шести* («Сільські вісті», 22.01.2002).

Найменшою продуктивністю в публіцистиці позначено адвербіалізацію (конверсія іменників у прислівників), що відбувається злиттям форм іменника з прийменником. Флексія **-ом** в іменниках (*часом*, *ранком*, *шляхом*, *цілком*) при переході до адвербіумів стає афіксом.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, стилістичне функціонування лексем змушує змінювати граматичну природу семантики для набуття нових ознак. Мова публіцистичного тексту набуває нових оцінних ознак за умови конверсії, слугує засобом збагачення й поповнення словникового запасу. Порівняння різних видів конверсії в дискурсі сучасної періодики дає підстави стверджувати, що взаємопереходи використовують як засіб мовної експресії, виразності, образності, місткості продукованих дериватів. Проведене дослідження не вичерпує усіх можливих переходів лексем з одного лексико-граматичного класу до іншого. Перспективу вивчення вбачаємо в дослідженні впливу на

мову періодики різних видів конверсії для посилення зображуваного в тексті ЗМІ.

Список використаної літератури

1. Возний Т. М. Стилістичні можливості дієслівного словотвору в сучасній українській літературній мові [Електронний ресурс] / Т. М. Возний. – Режим доступу : [http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/ \(17.08.2017\)](http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/ (17.08.2017)).
2. Городенська К. Г. Нові запозичення та новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови / К. Г. Городенська // Українська термінологія і сучасність : зб. наук. праць. – Вип. VIII [відп. ред. проф. Л. О. Симоненко]. – К. : КНЕУ, 2009. – С. 3–9.
3. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення / К. Г. Городенська. – К. : КММ. – 2014. – 124 с.
4. Кислюк Л. П. Сучасна українська словотвірна номінація: ресурси та тенденції розвитку української мови : монографія / Л. П. Кислюк. – К. : ВД Дмитра Бурого. 2017. – 424 с.
5. Коць Т. А. Літературна норма у функціонально-стильовій і структурній парадигмі / Т. А. Коць. – К. : Логос, 2010. – 303 с.
6. Мацько Л. І. Стилістика української мови: підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько ; за ред. Л. І. Мацько. – К. : Вища шк. – 2003. – 462 с.
7. Навальна М. І. Динаміка лексикону української періодики початку ХХІ ст. : [монографія] / М. І. Навальна. – К. : ВД Дмитра Бурого, 2011. – 328 с.
8. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови: підручник / О. Д. Пономарів. – 3-тє вид., перероб. і доповн. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
9. Стишов О. А. Українська лексика кінця ХХ століття (на матеріалі мови засобів масової інформації) : [монографія] / О. А. Стишов. – К. : ВЦ КНЛУ, 2003. – 388 с.
10. Хомич Т. Л. Субстантив як основа морфолого-синтаксичної деривації (на матеріалі україномовної творчості Євгена Гребінки) [Текст] / Т. Л. Хомич, Г. О. Мурашко // Література та культура Полісся : зб. наук. праць. – Ніжин, 2011. – Вип. 68 : Спадщина Євгена Гребінки у соціокультурному контексті (до 200-ліття від дня народження письменника). – С. 96–102.

Заец Валентина. Стилистические функции конверсии (на материале периодических изданий). В статье определены стилистические функции перехода слов из одного лексико-грамматического разряда в другой на материале современных украинскоязычных периодических изданий. Доказано обогащение словарного запаса внутриязыковыми ресурсами, в том числе средствами конверсии. Указаны частоупотребляемые переходы лексем. Выявлены в текстах периодики многочастотные использования субстантивации. В пределах рассматриваемых субстантивов выделены две категории лексических единиц, называющих лиц или безличные предметы. Выделены группы употребляемых субстантивов. Проанализирована частотность использования вербализованных существительных в текстах СМИ. Раскрыты степени процесса вербализации существительных. Определены производительные форманты для морфологического вступления существительных в признаки глагола. На основе анализа языка публицистического стиля зафиксированы примеры употребления лексем, что присущие разным стилям. Подтверждено на примерах употребление прономинализации, адъективации, адвербиализации. Указаны случаи малочастотных переходов лексем, подтвержденных текстами периодических изданий.

Ключевые слова: публицистический текст, конверсия, субстантивация, адвербиализация, адъективация, прономинализация, вербализация.

Zaiets Valentyna. Stylistic Functions of the Conversion in the Ukrainian Periodicals of the 21st cent. The article considers the stylistic function of conversion, transpositions of words from one lexico-grammatical stratum to another, on the materials of the contemporary Ukrainian periodicals. The author considers the issue of enriching vocabulary by means of inner linguistic resources, including the means of conversion. The study provides in-depth analysis of frequently used lexem transitions, found in the texts of periodicals, and the revealed multifrequency use of substantiation. The author suggests to classify these substantives into two categories: the lexical units that name persons and those which nominate impersonal objects, including the groups of rarely used substantives. The usage frequency of the verbalized nouns in the texts of mass media and the stages of noun-verbalization process have been revealed and analyzed with an emphasis on the productive formants with an accent on the morphological features of the verb, acquired by nouns in the process of verbalization. The analysis of the stylistic language peculiarities of the publicistic style gives grounds to single out examples of the lexemes that are intrinsic for other styles. The article provides rich and vivid illustrative material to confirm the use of pro-nominalisation, adjectification, adverbialization in the texts of periodicals.

Key words: publicistic text, conversion, substantivation, adverbialization, adjectivation, pro-officialization, verbalization.

Стаття надійшла до редколегії 06.09.2017